

Öppen tillgång till forskningsdata

Sanja Halling

Vetenskapsrådet

”Omställningen till ett öppet vetenskapligt system – hur går det?”

2 oktober 2025

openscience@vr.se

Vetenskapsrådets roll

- Vi stödjer forskarinitierad forskning
- Vi verkar för ett effektivt forskningssystem
- Vi arbetar för att forskare ska få tillgång till avancerad forskningsinfrastruktur
- Vi analyserar forskningens villkor, utvärderar forskning och ger regeringen råd om framtida forskningspolitik
- Vi samordnar och utvecklar kommunikation om forskningens betydelse, resultat och villkor
- Vi verkar för internationellt forskningssamarbete
- **Vi samordnar, främjar och följer upp arbetet med öppen tillgång till forskningsdata i Sverige.**

Vetenskapsrådet ska

”samordna, följa upp och främja samverkan i arbetet för öppen tillgång till forskningsdata och varje år publicera en rapport med en samlad kartläggning, analys och bedömning av det nationella arbetet med öppen tillgång till forskningsdata”

Förordning (2009:975) med instruktion för Vetenskapsrådet
2 §, p 21.

Tillbakablick och milstolpar

2015-2017

Förslag till nationella riktlinjer för öppen tillgång till vetenskaplig information (2015)

Referensgrupp för öppen tillgång till forskningsdata

Kriterier och vägledning för implementering av FAIR-principerna (2017)

2018-2020

Rekommendation om öppen tillgång till forskningsdata (2020)

Arbetsgrupp för nationell samordning datahanteringsplaner

En mall för datahanteringsplaner

FAQ Öppen tillgång till forskningsdata

2021-2023

Rekommendation om FAIR, uppdaterade FAIR-kriterier och vägledning (2021)

Vision och vägledande principer (2022)

Handbok "Lär dig mer om öppen tillgång till forskningsdata" (2022)

Vägledning till mallen DHP (2022)

Indikatorer för öppen tillgång till forskningsdata (2023)

2024-2025

Uppdaterade rekommendationer (2025) om:

- Öppen tillgång till forskningsdata
- Hantering av forskningsdata enligt FAIR
- Användning av en gemensam mall för datahanteringsplaner, med tillhörande vägledning
- Märkning och licenser vid öppet tillgängliggörande av forskningsdata (ny)

2026

Målbild:

Omställning till öppen tillgång till forskningsdata

Årliga uppföljningar

Målbild: omställning till öppen tillgång till forskningsdata senast 2026.

- Första kartläggning 2022
- Redovisas årligen sedan 2023.

Fem indikatorer för att följa utvecklingen:

- ✓ Strategisk inriktning
- ✓ Implementering
- ✓ Kunskapshöjande insatser
- ✓ Öppna och FAIR forskningsdata
- ✓ Incitament

Öppen tillgång till forskningsdata 2025

Fler lärosäten som har:

- ✓ Strategisk inriktning för öppen tillgång till forskningsdata.
- ✓ Kunskapshöjande insatser som omfattar alla relevanta delar.
- ✓ Uppskattad omfattning av bedömningar av möjlighet till att göra forskningsdata tillgängliga.
- ✓ Åtaganden kring incitament.

Men än är öppen tillgång till forskningsdata inte genomförd fullt ut!

<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2025-08-20-oppen-tillgang-till-forskningsdata---en-kartlaggning-analys-och-bedomning-2025.html>

Öppen tillgång till forskningsdata 2025

En kartläggning, analys och bedömning

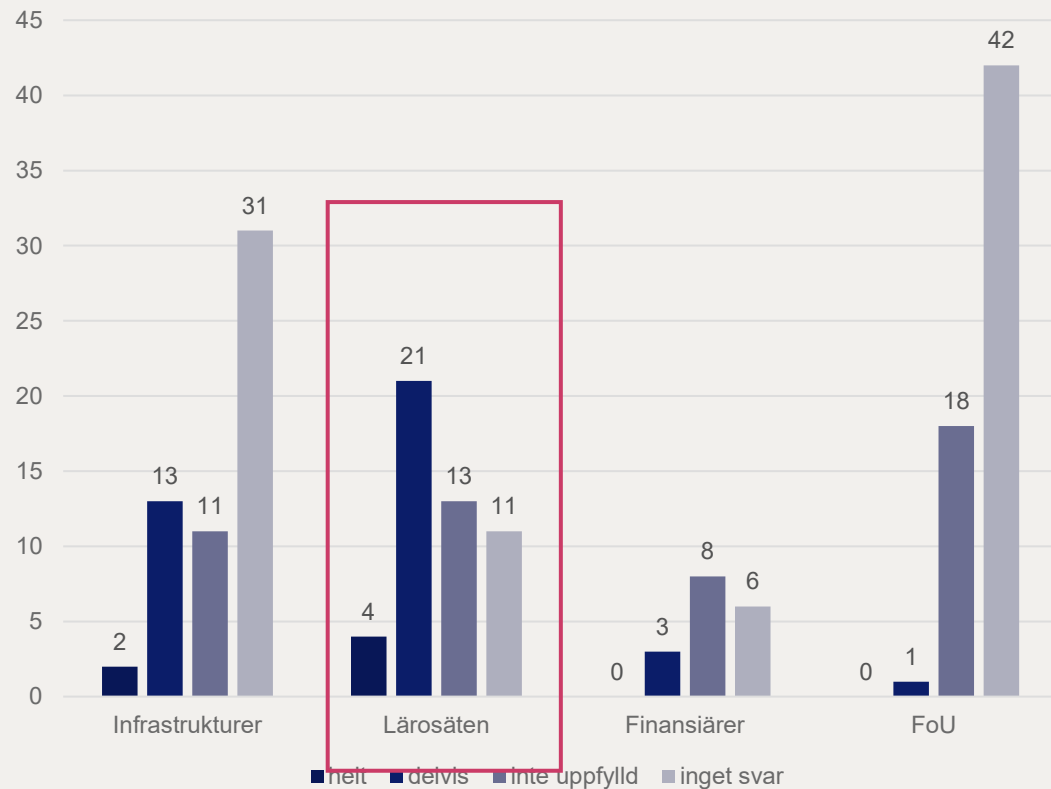
Omvärlden – mer fokus på

- ✓ Säkerhet
- ✓ AI-användning
- ✓ Datakvalitet

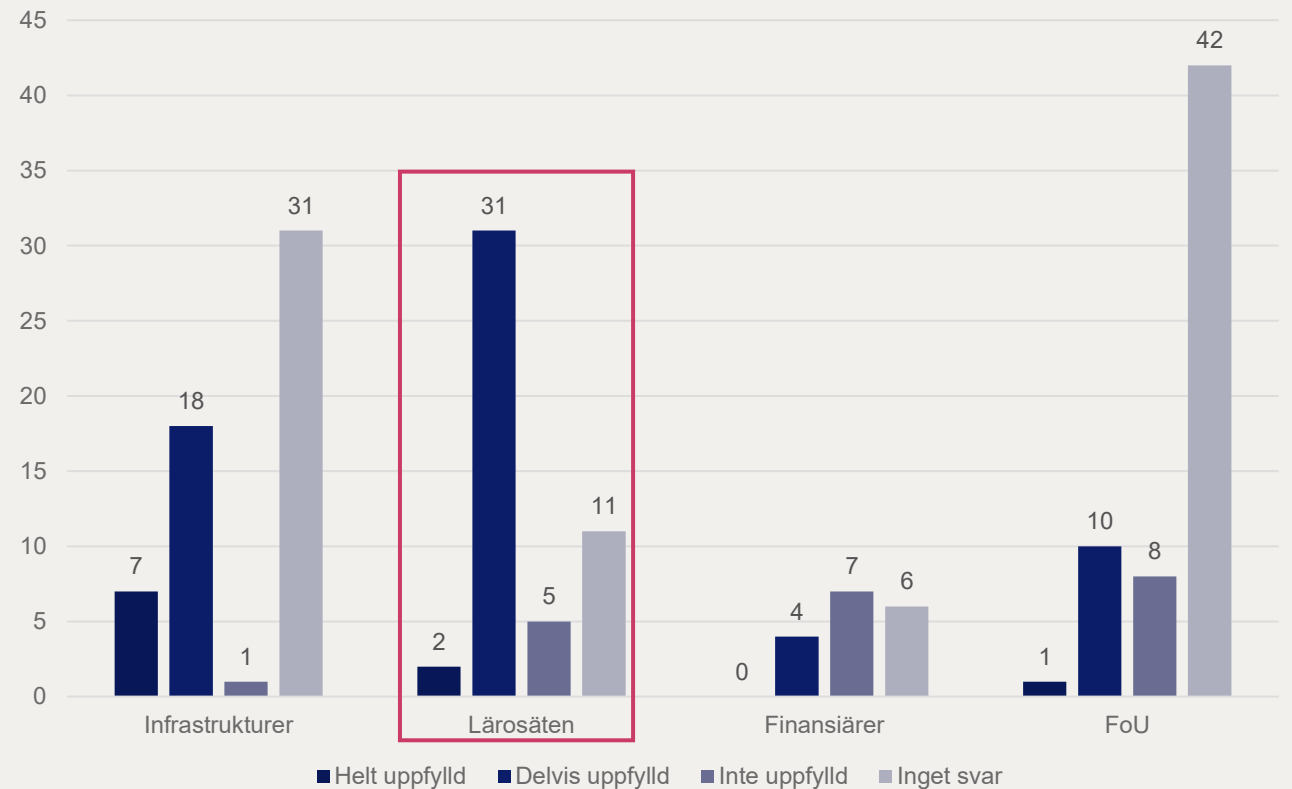

Alla organisationer

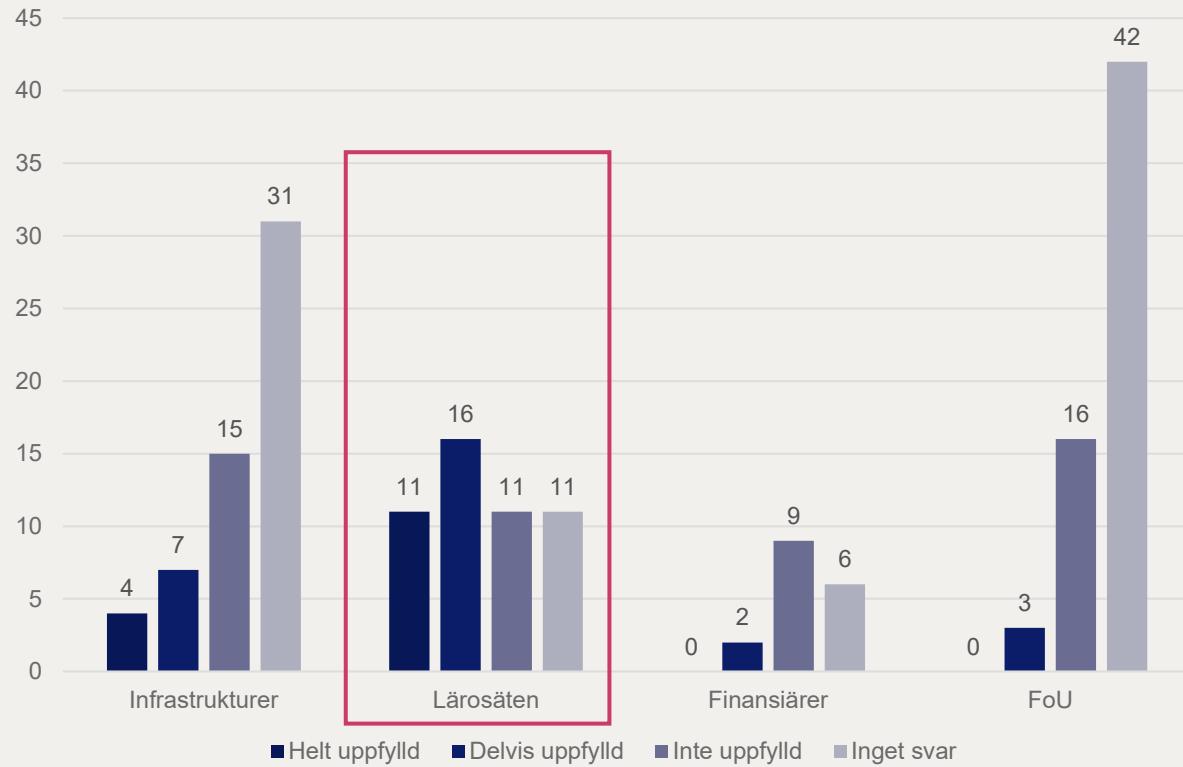
Indikator 1. Strategisk inriktning

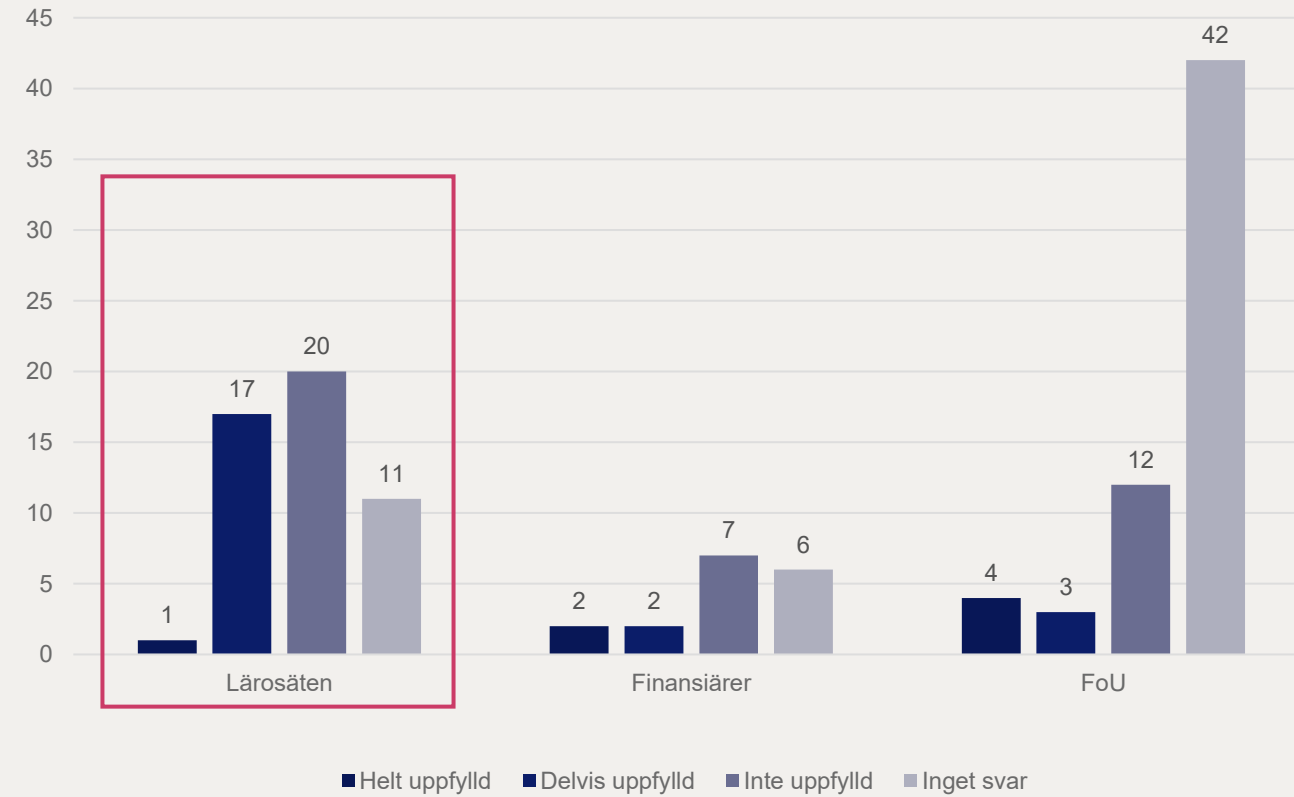
Indikator 2. Implementering

Indikator 3. Kunskapshöjande insatser

Indikator 5. Incitament

Slutsatser:

- Den nationella förmågan för Sverige att arbeta med öppen tillgång till forskningsdata med fokus på informationssäkerhet, tillförlitlighet och långsiktigt bevarande behöver stärkas.
- För att få en tydlig bild av vilka kostnader som är kopplade till öppen tillgång till forskningsdata behövs en övergripande kartläggning av hur finansieringen av forskningsdatahantering och öppen tillgång ser ut och hur det bör finansieras framöver.
- På organisatorisk nivå ser vi behov av att offentligt finansierade verksamheter som bedriver forskning bör etablera en samordnad hantering av FAIR och öppen tillgång till forskningsdata som stödjer hela forskningsdatalivscykeln.

För att samordnat arbete med forskningsdata på organisatorisk nivå behövs:

- ✓ Strategisk inriktning.
- ✓ Samordning med säkerhetsaspekter, arkivering och användning av tekniska lösningar.
- ✓ Ett tydligt utpekat ansvar för implementering.
- ✓ Kunskapshöjande insatser för genomförandet.
- ✓ Mer strukturerat och samordnat hantering av forskningsdata och resurser som är kopplade till detta.
- ✓ Deltagande i gemensamma nationella och internationella initiativ och satsningar för att dra nytta av utvecklingen av öppen tillgång till forskningsdata och digitala tjänster för forskning.

För att uppnå målbilden och potentialen i öppna forskningsdata behövs:

- ✓ Systematiska bedömningar av möjligheten att tillgängliggöra forskningsdata.
- ✓ En kritisk massa forskningsdata som kan användas.

Hur?

- ✓ Tillräckligt stöd för att planera för, hantera och tillgängliggöra data
- ✓ Tillgång till tillförlitliga och ändamålsenliga tekniska lösningar
- ✓ Att det är enkelt att hitta och använda data
- ✓ Att göra öppen tillgång till en del av incitamentssystemet.

Tack!

Kontakt och frågor: openscience@vr.se
[Öppen tillgång till forskningsdata - Vetenskapsrådet \(vr.se\)](https://www.vr.se/tema/oppentillgang)

